

Hoe kan voetbal de wereld redden?

There Is An Alternative

➤ RAF WILLEMS

Kan Voetbal de Wereld Redden? *Ik beviel in 2004 van deze publicatie¹ van bijna 500 pagina's in een soort opwelling, alsof een stem diep in mijn achterhoofd mij ertoe dwong. Toegegeven, zonder sympathieke steek los ware dit niet mogelijk geweest.*

Het is een cultboek geworden: vrijwel niemand heeft het gekocht en de overschotten verdwenen snel naar de Slegte of versnipperden in de meedogenloze papiermolen. Ik ging voortaan als halve zool uit de Kempen door het leven en de publicatie werkte bij 'kritische volgers' voornamelijk op de lachspieren. Vandaag ligt de waarde van Kan Voetbal de Wereld Redden? rond de twee euro op eBay. Wie het wil kopen, betaalt meer aan portkosten.

Maar zie, het borrelde op en het beekje werd een stroom die voeding gaf aan de Nederlandse Stichting Meer dan Voetbal en het Belgische Open Stadion. Onder meer dankzij de aandacht van het Nederlandse televisieprogramma *Studio Sport*. Presentator Humberto Tan trok in de lente van 2004 bijna een half uur uit voor mijn blijde boodschap. Na afloop deed ik, gelukkig *off the record*, een gewaagde voorspelling aan Tan. Ik geloofde in een doorbraak van een sociale sportstroming! In het andere geval zou ik me vanzelfsprekend belachelijk maken, niet voor het eerst in mijn leven overigens. Dit terzijde.

De historiek van het spel om de bal toont immers een tweesporenland: een agressieve business, vaak in de klauwen van maffiosi en zelfs dictators. De sport als conflict, met intimiderend publiek en de speler als soldaat: de vondst is van Mussolini, in de jaren dertig van de vorige eeuw. Anderzijds en daartegenover: een entertainmentindustrie, met ruimte voor ontplooiing van individuen, mensenrechten en emancipatie. Met de speler als artiest en rolmodel.

VAN 'CREATING CHANCES' TOT 'DAS FANMEILE'

Niets zo sprekend als gegoochel met cijfers. Men legde zonder verpinken de harde feiten op tafel zodat niemand om de hete brij kan draaien. Een ontmoeting met Patrick Gasser tijdens EURO 2008 in Wenen gomde al veel twijfels weg. Gasser staat aan het hoofd van het 'community department' van de UEFA. Hij lichtte me in dat de kas van elke Europese voetbalbond na afloop van het EK zou worden gespijsd met 2,5 miljoen euro. Daarvan diende verplicht 600.000 euro besteed aan maatschappelijke voetbalprojecten.

Af en toe komt ook een mooie tijding uit de Premier League, het is weer eens iets anders dan de vettige verhaaltjes over van bil gaande sterspelers. Via haar fonds Creating Chances zamelde de elite van het Engelse voetbal sinds 2008 jaarlijks rondom de dertien miljoen pond in voor sociale doeleinden. Omgerekend naar euro's: 15.158.574, zijnde een gemiddelde van 757.928,7 euro voor elk van de twintig clubs.

De Engelsen hebben het grondig berekend: 1,42 miljoen menselijke deelnemers aan de activiteiten rond thema's als Health, Education, Equalities, Social Inclusion. De Premier League heeft 440 werknemers in vaste dienst van de zogeheten 'community staff' en doet op freelancebasis beroep op meer dan duizend coaches. Pakweg 108.000 inkomtickets worden gratis verdeeld aan 'de gemeenschap'. De meer dan 200 profvoetballers daagden op voor een dikke duizend activiteiten, goed voor ruim 3700 werkuren in functie van deze projecten. En de clubs doen er nog een schepje bovenop: ze leidden exact duizend-en-één vrijwilligers op die op de kop getikt zo'n 40.000 uren in het brede welzijnsveld rond het stadion een stevige hand toesteken.

De Noorse en Deense voetbalbond hebben zich op hun beurt geëngageerd voor projecten van Kosovo tot de Kaukasus! In het kader van het prachtige concept 'Open Fun Football Schools. Football for Peace' verzamelden ze in Scandinavië sinds 1998 bijna 15 miljoen euro. Samen betaalden ze 5 miljoen euro. Wie kan optellen en aftrekken weet: dit is 250.000 euro per jaar.

De Zomerdroom van 2006. *Die Welt zu Gast bei Freunden!* Ziedaar de wijze waarop het moderne Duitsland van de 21ste eeuw zich heeft aangeboden. Het WK van 2006 bracht het beste van 'blauw, rood & groen' bij elkaar: innoverende ondernemersgeest, sociale activiteiten en ecologische duurzaamheid. Met als bindmiddel: het fanfeest, *das Fanmeile*. Het woord werd door de ernstige raad voor Literatuur uitgeroepen tot 'begrip van het jaar 2006'. Bijzonder boeiend is het werk van de Deutsche Akademie für Fussballkultur, boven de doopvont gehouden in 2004, in functie van het WK 2006, en intussen op weg naar de tiende verjaardag. De bedoeling van het gezelschap is om op zowel grappige, inhoudelijke als mediagenieke wijze alle culturele en sociale elementen van het Duitse (en deels) internationale voetbal in beeld te brengen en te

bundelen. Via honderden activiteiten per jaar – over het hele land – in de vorm van tentoonstellingen, studiedagen, debatavonden, leuke voetbalmomenten en publicaties moedigt DAFF alle vormen van onderzoek naar de maatschappelijke functie van het voetbal aan. En met jaarprijzen voor het beste boek, de grappigste quote, het sterkste sociale project en de meest interessante persoonlijkheid scoort men voortdurend in de media én in de diepte, aan de basis.

DE VERBINDENDE KRACHT VAN VOETBAL

Over naar Nederland, bij de Stichting Meer dan Voetbal. De Stichting tracht de Sector Betaald Voetbal de gezonde principes van het Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen bij te brengen. Ik was sinds de oprichting in 2004 tot en met 2011 betrokken als kroniekschrijver en rapporteur omtrent internationale evoluties ter zake. In de herfst van 2009 vierde men de vijfde verjaardag, en een stevig gefundeerd beleidsplan tot 2014 stond sindsdien in de steigers. Via de Stichting lieten de clubs in 2010 zo'n 3.302.460 miljoen euro op aangename wijze door de vingers glijden. Dit stemde overeen met 0,7% van de totale omzet in de sector. Dat stond te lezen in het rapport van het Departement voor Bestuurs- en Organisationswetenschap van de Universiteit van Utrecht: *De Verbindende Kracht van het Voetbal voor een Betere Wereld*. Met deze inspanningen werden 107.168 mensen bereikt die actief deelnamen aan in totaal 195 campagnes, goed voor 39.412 uren amusement door voetbalopvoeding of omgekeerd. Een kwart van deze activiteiten behandelde de bevordering van respect en sportiviteit; meer dan twintig procent ging over arbeidsintegratie en participatie; vijftien procent had educatie als thema; veertien procent gezondheid; en zes procent richtte zich op wijken waar het stadion was gevestigd. En ja hoor: clubs gaven aan dat het maatschappelijk bewustzijn van spelers en technische staf de hoogte inschoot als gevolg van de betrokkenheid bij deze activiteiten. Bovendien: kassa, kassa! Liefst één derde van de clubs mocht rekenen op hogere sponsorinkomsten en een verbetering van merchandising en ticketing als gevolg van de maatschappelijke betrokkenheid. *En wat gebben we vandaag nog heleerd?* Wel, omgekeerd vertellen onderwijs, welzijn en gemeente dat hun activiteiten aantrekkelijker werden voor moeilijk bereikbare doelgroepen. Meer dan 70% ziet dankzij het voetbal de participatie verbeteren of is door de inzet van voetballers in staat een diverse doelgroep beter te benaderen.

Ook in België beweegt er veel. In opdracht van de Pro League bezocht ik in 2011 de Open Stadionwerking van onze profclubs. Het sociale voetbalaspect groeit en bloeit en mag gezien worden in het buitenland. Lees meer: *De Belgische Open Stadion Tour* op www.redhetvoetbal.net.

Zowel de UEFA (*We care about football*) als de FIFA (*Football for Hope*) dragen momenteel de UNO-richtlijn uit dat 0,7 procent van de jaarlijkse inkomsten van de voet-

balwereld zullen worden besteed aan het maatschappelijk draagvlak of de zogeheten 'social responsibility'.

DE 'OPEN VOETBALCLUB' VAN DE TOEKOMST

Behoort de tijd van de bobo's – bondsbonzen, conservatief, machtsgeil en irritant – stilaan her en der tot het verleden? Vandaag lijken we meer last te hebben van jojo's – kritiekloze journalistieke jokkebrokken met oogkleppen – die het casinokapitalisme toejuichen en koketteren met hun relatie met de 'machtige mannen' van het voetbal, in plaats van deze op hun onhebbelijkheden te wijzen.

We moeten het zeggen zoals het is. Het verhaal van *The United Colours of Football* dringt slechts met mondjesmaat door tot in onze media. In snobistische en weldenkende intellectuele en ook sportjournalistieke kringen geldt nog steeds adagium één: 'voetbal is oorlog'. En adagium twee: 'voetbal is business'. De communitycomponent van het voetbal wordt weggehoond door ivorentorenjournalisten en champagne-schrijvers.

Hoe luidt dan maar het besluit van mijzelf? Het klassieke en enkel op winst gestoelde businessmodel heeft in het voetbal, net zoals overal overigens, gefaald! We herhalen: g-e-f-a-a-l-d! Het zadelt clubs en gemeenschappen op met financiële – hik – katers en juridische – bwaak – schadeclaims. Te mijden. De voetbalclub van de 21ste eeuw heeft een ander gezicht gekregen, dit is een nieuw tijdperk. De supporter heeft gekozen om zich op zowel ernstige als ludieke manier te verbinden met zijn favoriete ploeg en eist terecht inspraak in het beleid. Bestuurskamers en bonden moeten weten wat ze willen. Het bestuderen en toepassen van het 'maatschappelijk verantwoord ondernemen' in het voetbal ligt voor de hand. Dankzij het wetenschappelijk onderzoek van de Stichting Meer dan Voetbal krijgt de gedachte 'de verbindende kracht van het voetbal voor een betere wereld' in de Lage Landen voor het eerst stroomlijning met bewijslast.

Ik pleit voor een theorie van de rechtvaardigheid voor het voetbal. Die sluit aan bij de befaamde 'theory of justice' van de Amerikaan John Rawls. Hij werd bij zijn dood in 2003 geroemd als filosoof van de eeuw en koppelde het beste van vrijheid, gelijkheid en verdraagzaamheid aan elkaar. Herverdeling van de financiële middelen, volgens een billijke verdeelsleutel, is een absolute vereiste. De geldstroom dient binnen het voetbal te blijven, de macht van de makelaars aan banden gelegd. Ziehier mijn pleidooi ter vernieuwing van het profvoetbal: een 'sociaal departement'; een gestructureerde vorm van supportersdemocratie; een gesubsidieerde vrouwenafdeling; een culturele erfgoedcel; ecologische duurzaamheid in infrastructuur. Ziedaar de 'open voetbalclub' van de toekomst.

Men stelle vast, anno 2012: duizenden mensen, verspreid over de globe, zijn op een zinvolle wijze bezig met voetbal. In de eerste plaats vanuit de simpele drang naar amusement en entertainment; vervolgens als moment van zelfontplooiing en ten derde als model in functie van engagement en instrument ter emancipatie. *People, planet, profit*. Via het voetbal.

There Is No Alternative? TINA? There Is An Alternative! TIAA!

VIER VOORBEEDEN VAN HOE HET ANDERS KAN. ODE AAN DE VOETBALINDIGNADO

Socrates & Democracia Corintiana, de dansende dokter tegen de dictatuur

Socrates is dood, sinterklaasavond 2011. Wie herinnert zich niet die briljante Braziliaanse balkringloop tijdens de zomerse wereldbeker van 1982? Futebol Arte volgens de Socratische dialoog: via ironische filosofie de weg naar de wijsheid. Kunst, intelligentie en gekte door elkaar. De superlatieven zoemden rond het sambaspel. Ware er niet die ellendige supersonische Italiaanse Paolo Rossi die Socrates' Selecao drie keer torpedeerde. De geelgroene kanaries werden geen wereldkampioen. Socrates bezon zich over een nieuw ideaal: een twist met de dictatuur, dat naargeestige gezelschap van mufte militairen. Als lid van de immens populaire Sport Club Corinthians Paulista, kortweg Corinthians, dokterde hij aan zijn droom. Die gaf hij een naam: Democracia Corintiana! Een beweging voor burgerrechten vanuit het voetbal. In een land dat sinds 1964 kreunde onder de tirannen, met die lui lig je liever niet te zonnen op Copacabana. In de herfst van 1982 stond Socrates op voor zijn rechten. Democracia Corintiana eiste openlijk medezeggenschap en pokerde tegen het corrupte clubbestuur. Socrates leerde de spelers deelnemen aan het proces van discussie, vrije mening en democratische consensus. Met tussendoor een vleugje schuine moppen. Men debatteerde over de spelstijl – creatief en aanvallend – en over de verdeling van de inkomsten, maar evengoed over de onderlinge omgangsvormen: wanneer en wat eten we? Een dagelijks rumritueeltje met de cachaça-cocktail? Seks voor of na de match? Tijdens, dat niet. Daar waren ze het na een pittige discussie toch over eens. De spelers leerden hun lot in eigen handen nemen en Socrates experimenteerde met een vorm van individueel stemrecht. Een onbekend fenomeen in Brazilië dat de zenuwen der sabelslepers danig op de proef stelde. Democracia Corintiana – kampioen in 1983 – speelde met boodschappen op het shirt, genre 'Verkiezingen Nu!', en steunde de beweging van Diretas Ja: de simpele eis voor parlementaire democratie. In de lente van 1984 zongen en scandeerden 1,5 miljoen mensen in de straten van Sao Paulo: er is geen groter menselijker ketting geweest in de Braziliaanse geschiedenis. De Democracia Corintiana was dáár. Socrates sprak de massa toe. Hij genoot respect bij artiesten, zakenmensen, politici en activisten. Een sociologe onderzocht het fenomeen en besloot: 'Toen niemand in Brazilië mocht stemmen, deden ze dat al wel bij Democracia Corintiana. Dankzij Socrates.'

De dansende dokter tegen de dictatuur trok aan zijn sigaartje. En dronk van zijn caçaça. Alcohol was zijn beste vriend. Vandaag is hij dood. De vraag is: wat leeft er nog van zijn Democracia Corintiana?

Celtic Glasgow: a club of refugees; football, solidarity, music & fun

Waar komt het idee 'Football is changing the world?' eigenlijk vandaan?

In essentie werd het ontworpen in het jaar 1888 door... ene Daens! Inderdaad, Daens. Niet Daens uit Aalst, maar een Schotse Daens met Ierse wortels uit Glasgow. Van de Celtic Football Club. Dat leerde ik van Jim Kerr, de zanger van Simple Minds.

Hij vertelde me bij een whisky, toen hij in 2008 de dertigste verjaardag van zijn band vierde, tijdens een interview in Antwerpen het levensverhaal van zijn favoriete club. Ik citeer uit ons gesprek: 'Celtic werd opgericht om de noden van de Ierse hongervluchtelingen uit het midden van de 19de eeuw te lenigen. Het is een *story* over armoede en discriminatie maar ook over fun, solidariteit en muziek, van folk tot rock-'n-roll. Celtic heeft ons leven veranderd. Ik kreeg een identiteit dankzij de club, net als mijn vader en mijn grootvader voor mij. Celtic schonk ons eigenwaarde, want in de Schotse samenleving betekenden wij niets. *Celtic was different. To build bridges with Scotland, to give charities to the poor. Open to all people. Celebrating is part of our culture: we dance, we party, we drink.* En wij: wij werden Simple Minds. We begonnen onze muziekband omdat we vrouwen hadden geput uit het succes van Celtic. Tegen de dagelijkse vernederingen in.'

Simple Minds – wereldwijd bekend van songs als *Mandela Day*, *Belfast Child* en *Don't You Forget About Me* – haalden hun inspiratie bij een voetbalclub die ontstond om kinderen van de straat te houden, hen letterlijk voedsel en kleding te bezorgen en hen op te voeden. Celtic werd een instituut van 'football, solidarity, music & fun'. In de Eerste Wereldoorlog speelde men drie benefietwedstrijden voor 50.000 fans ten behoeve van... Belgische vluchtelingen. Vandaag neemt men het op voor asielzoekers, presenteert men zichzelf als 'a club of refugees' en organiseert men opnieuw een benefietmatch voor 50.000 fans ten voordele van de vluchteling in Oost-Afrika, in samenwerking met Oxfam. *Leading by example.* Een keuze voor een goedaardige atmosfeer. Muzikaal, spiritueel, sociaal. Lachen met zichzelf, volgens de song van Monty Python: *Always look on the bright side of life.*

Het is de Celtic Football Club.

Barca, Barca, Baaarca: mes que un club, som la gent blaugrana

Meer dan een club! Ik wandelde door Camp Nou in Barcelona en kon er niet naast kijken. De slogan zuigt je op, laat niemand onberoerd en siert de tribunes.

De *blaugrana* hebben het voorbije decennium een nieuw voetbalverhaal geschreven. In Barcelona bepalen de 177.000 socio's – of clubleden – het beleid: *Som la gent blaugrana*, wij zijn de blauwrode mensen. Zo gaat het refrein van het Cant del Barça. Ik word verwelkomd door Marta Segú, Directora General Fundació FC Barcelona. Zij is verantwoordelijk voor de shirtdeal met Unicef en voor de structurele samenwerking met de Verenigde Naties. De Fundació FC Barcelona bundelt sociale, sportieve en culturele werelden. Langs deze lijn spendeerde de club van 2006 tot 2011 jaarlijks 0,7 procent van haar algemene inkomsten aan opvoedkundige sportprojecten van de United Nations Millenium Development Goals. Geen enkel land krijgt dit voor elkaar. Tegelijk werd het programma Xarxa Internacional de Centres Solidaris of XICS ontworpen. Met als doelstelling: de promotie van sport, educatie en gezondheid in landen in Afrika en Latijns-Amerika. De XICS-centra vullen het klassieke onderwijs aan en vangen kwetsbare kinderen op met het aanleren van burgerschap, sociale vaardigheden, lichaamsbeweging, taal, computervaardigheden en wiskunde. Het belangrijkste uitgangspunt: het stimuleren van opkomen voor de eigen rechten en zelfredzaamheid via het voetbal. Marta Segú benadrukte dat 'het XICS-systeem ervoor zorgt dat meisjes even sterk aan bod komen in de sportbeleving als jongens. Na vijf jaar aanwezigheid op het terrein werden mooie resultaten geboekt.' *Més Que Un Club*, Barça als maatschappelijk verschijnsel, trots op de Catalaanse cultuur die waarden als democratie en vrede promoot én het voetbal als instrument van solidariteit, zowel met de omgeving als de wereld.

FC United of Manchester: the community club

Geen sympathiekere voetbalclub ter wereld dan FC United of Manchester! Ik bezocht er hun door 3000 fans bijgewoonde People's Day: alle scholen, buurtverenigingen en welzijnsorganisaties namen deel aan deze dag in het stadionnetje van een buitenwijk van *The Greater Manchester*. Even ter situering: FC United is geboren in de schoot van The Manchester United Supporters Trust. Het is een prematuurtje, een te vroeg ter wereld gekomen kind. De bevalling verliep niet zonder pijn en nervositeit. De overname van Manchester United door de Amerikaanse multinational Glazer Company in de lente van 2005 zaaide tweedracht, verstomming en vertwijfeling. Het geld van de florissante club verdween vanaf dan richting Amerikaanse schuldenberg. Het leidde tot gigantische straat- en stadionprotesten. De jongens en meisjes van de barricades zetten iets nieuws in de steigers: FC United of Manchester. En ze benoemden zichzelf tot *members of the board* van een pure communityclub op het allerlaagste niveau van het échte Engelse voetballeven. Ze zijn trots op deze oorspronkelijke gemeenschap, die openstaat *for those who are excluded from Premier League Football*.

Ik schudde in maart 2010 de hand van Andy Walsh. Hij is de duivel-doet-al en aanvoerder-stichter van FC United. De voorzitter eigenlijk, maar met aanspreektitels

wordt in het voetbalhuis der directe democratie niet uitgepakt: *one member, one vote*. Walsh houdt zich bezig met de actie Back the Bid for Supporters Ownership, die hij naar aanleiding van de Britse verkiezingen heeft gelanceerd. Hij stelt een kentering der tijden in het vooruitzicht en dringt aan op daadkracht. Hij organiseerde een *debt rally*, een agitatiemars tegen de invloed van malafide investeerders. Hij klopte aan bij zowel de Premier League, de UEFA, de Engelse regering als de Europese Commissie. Met als doelstelling, ik herhaal: Back the Bid for Supporters Ownership. En hij bereikte zijn doel.

Want zeg nu zelf: wie had het volgende verwacht? De Labour Party nam het idee in zijn verkiezingsmanifest op: '*a blueprint to give the game back to the fans.*' Met als belangrijkste element: de Supporters Trust krijgt 25% van de zeggenschap in een club, via een systeem van democratische verkiezingen, met een wettelijk kader en een link naar de plaatselijke gemeenschap. UEFA-voorzitter Michel Platini sprong – in het kader van zijn plan voor Financial Fair Play – onmiddellijk op de kar: 'Ik vind het een fantastisch idee dat supporters investeren in een club, omdat zij uiteindelijk de identiteit verdedigen.' Quote genoteerd, winst voor Walsh. Ziedaar de kracht van de FC United of Manchester, de communityclub als voorbeeld voor de planeet! Haar principes lijken verdacht veel op die van Democracia Corintiana.

Dus je ziet maar: er IS een alternatief!

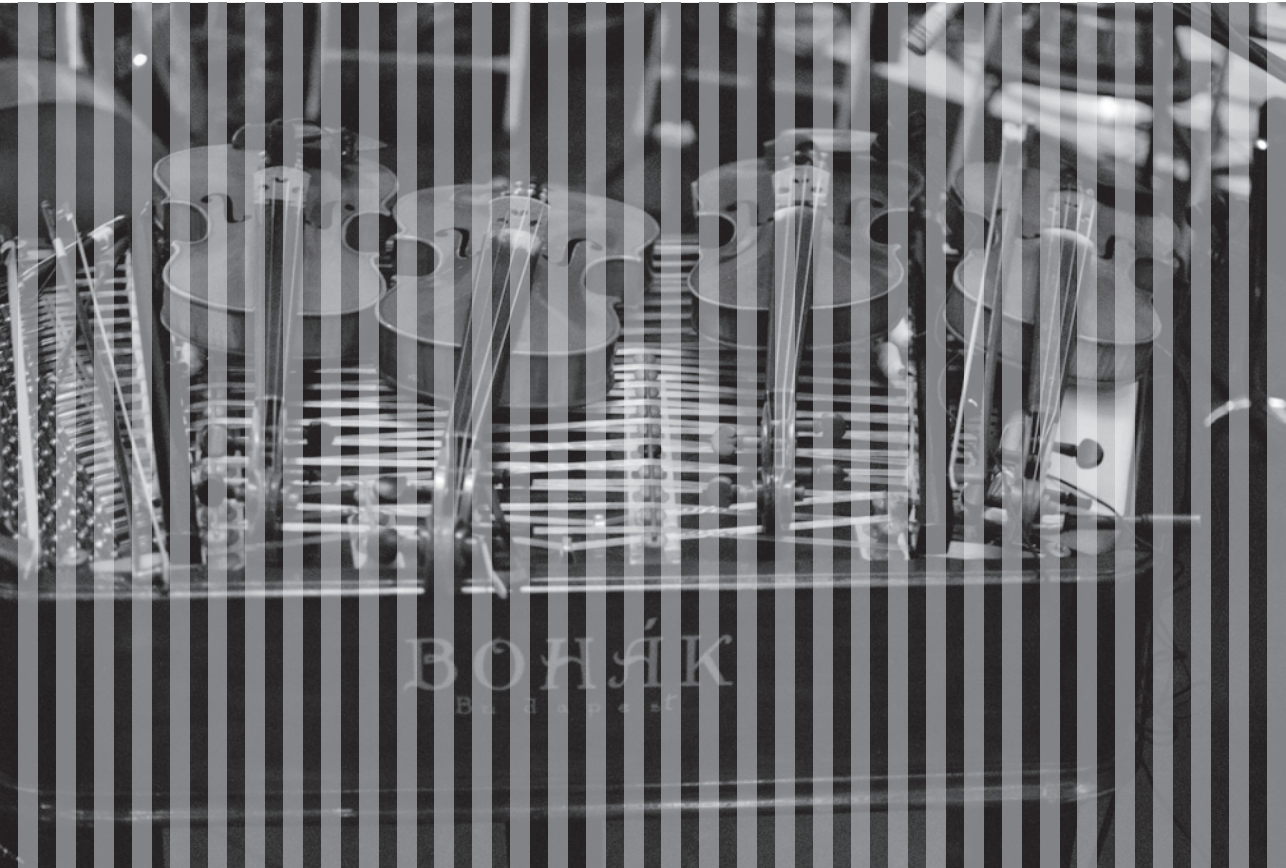
OVER DE AUTEUR

Raf Willems is sportschrijver en adviseur sociale voetbalprojecten. Hij is de auteur van talrijke voetbalboeken, onder andere *Kan voetbal de wereld redden?*, *Van Lornah Kiplagat tot Jesse Owens. Topsporters met een missie* en het onlangs verschenen *Europese Topclubs*. Meer dan een spel. Raf Willems is adviseur van de KNVB-stichting Meer dan Voetbal en van Beltomundial WK 2018. Hij heeft een eigen website rond sport & sociale projecten: www.redhetvoetbal.net.

NOOT

- 1 Raf Willems. *Kan voetbal de wereld redden? Pleidooi voor ambiance & solidariteit*. Antwerpen/Amsterdam: Houtekiet, 2004

BOHÁK
B a d e n s e